

UZASADNIENIE

Apelacja oskarżonego okazała się zasadna w takim stopniu, że na skutek jej wniesienia zaistniały podstawy do uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

Stwierdzić bowiem należy, że w trakcie rozpoznania przedmiotowej sprawy doszło do tego rodzaju obrazy przepisów prawa procesowego, która mogła mieć istotny wpływ na treść wydanego wyroku.

Zaskarżony wyrok zapadł po przeprowadzeniu jednego terminu rozprawy w dniu 12.06.2019 roku, na której nie był obecny oskarżony. Sąd Rejonowy stwierdził do protokołu rozprawy, że oskarżonemu doręczono zawiadomienie o terminie rozprawy, przy czym w istocie zostało ono doręczone „per awizo” w trybie art. 133 § 1 i 2 k.p.k.

Dwa dni przed rozprawą, w dniu 10.06.2019 roku, wpłynął wniosek oskarżonego o ustanowienie mu obrońcy z urzędu, który to został merytorycznie rozpoznany na rozprawie. Sąd I instancji wniosku tego nie uwzględnił, podnosząc, że art. 78 § 1 k.p.k. stwarza możliwość ustanowienia oskarżonemu obrońcy z urzędu, jeżeli ten w sposób należyty wykaże, iż nie jest w stanie ponieść kosztów obrony bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny. Dalej Sąd Rejonowy stwierdził, że oskarżony ma dwoje dzieci na utrzymaniu, ale zarabia 2.500 złotych miesięcznie, więc ustanowienie sobie obrońcy z wyboru nie będzie stanowiło poważnego uszczerbku „w jego dochodach”.

W protokole znalazł się następnie zapis, że Przewodniczący ogłosił postanowienie, pouczając, iż jest ono niezaskarżalne. Sąd Rejonowy przystąpił następnie do przeprowadzenia postępowania dowodowego, po którym został wydany wyrok (k. 82 – 86).

Tym samym niewątpliwie doszło do obrazy przepisów prawa procesowego, albowiem z art. 81 § 1a k.p.k. jasno wynika, że na postanowienie sądu o odmowie wyznaczenia obrońcy przysługuje zażalenie do innego równorzędnego składu tego sądu. Pozbawiając oskarżonego możliwości złożenia środka odwoławczego od tego rodzaju postanowienia, Sąd Rejonowy naruszył jego prawo do obrony. Sąd meriti z uchybieniem przepisu art. 81 § 1a k.p.k., przystąpił bowiem do merytorycznego rozpoznania sprawy, bez wyczerpania procedury związanej z rozpoznaniem wniosku o wyznaczenie obrońcy z urzędu. W tym stanie rzeczy prawo oskarżonego do korzystania z obrońcy z urzędu zostało naruszone przez sposób procedowania, który z założenia powinien był prowadzić do definitywnego ustalenia, czy zaistniały wskazane w art. 78 § 1 k.p.k. przesłanki uwzględnienia wniosku. Bezwzględne rozpoznanie sprawy bez zaczekania na ewentualne zaskarżenie oskarżonego, uniemożliwiło mu dochodzenie tego uprawnienia w procedurze odwoławczej. Co więcej, nawet gdyby oskarżony po złożeniu i rozpoznaniu jego zażalenia, nie otrzymał obrońcy z urzędu, miałby możliwość ustanowienia sobie obrońcy z wyboru, bądź też podjęcia decyzji o bronienu się osobiście, poprzez osobisty udział w rozprawie. Takich możliwości oskarżony został jednak pozbawiony.

Wobec powyższego Sąd Okręgowy uznał, że poprzez naruszenie art. 78 § 1 k.p.k. w zw. z art. 81 § 1a k.p.k., doszło do obrazy art. 6 k.p.k. Popelnione przez Sąd Rejonowy uchybienie naruszało standard rzetelnego procesu. Prawo do posiadania obrońcy z urzędu wówczas, kiedy oskarżony nie jest w stanie ponieść kosztów obrony, należy do podstawowych zasad wyznaczających rzetelność procesu karnego, gwarantowanych zarówno przez art. 42 ust. 2 Konstytucji RP, jak i art. 6 ust. 3 lit. c Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284, ze zm.) oraz art. 14 ust. 3 lit. d Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych (Dz.U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167).

W utrwalonym orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że pozbawienie oskarżonego uzasadnionego prawa do pomocy obrońcy z zasady może mieć wpływ na treść wyroku (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27.06.2018 roku – III KK 448/17; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3.04.2003 roku – III KKN 145/01; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29.01.2002 roku – II KKN 386/99; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8.09.1996 roku – III KKN 67/96; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12.02.2010 roku – IV KK 399/09).

W realiach tej konkretnej sprawy brak obrońcy w postępowaniu przed Sądem I instancji mógł mieć istotny wpływ na treść zaskarżonego wyroku. Oskarżony w postępowaniu przygotowawczym wprawdzie przyznał się do popełnienia zarzucanych mu czynów, a jego sprawstwo wynika także z zebranego w sprawie materiału dowodowego. Nie da się jednak wykluczyć, że w sytuacji korzystania przez oskarżonego z pomocy prawnej obrońcy, który miałby możliwość zadawania pytań świadkom, czy też przedsięwzięcia inicjatywy dowodowej, mogło dojść do ujawnienia dodatkowych okoliczności, korzystnych dla oskarżonego. Mogłyby one mieć np. znaczenie dla przypisania oskarżonemu łagodniejszej kwalifikacji prawnej (np. z art. 62 ust. 3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu narkomanii, co do czynów z pkt I i II aktu oskarżenia, z uwagi choćby na ilość posiadanego suszu konopi), czy też mieć wpływ na wymiar kary pozbawienia wolności (która w zakresie czynów z pkt III i IV aktu oskarżenia została wymierzona w górnych granicach ustawowego zagrożenia).

Zachodzą zatem przesłanki określone w art. 437§ 2 k.p.k., nakazujące uchylenie zaskarżonego wyroku co do oskarżonego D. S. i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Bełchatowie. Trzeba bowiem mieć na uwadze, że z uwagi na rodzaj stwierdzonego uchybienia proceduralnego, zachodzi konieczność przeprowadzenia ponownie całego postępowania dowodowego przed Sądem I instancji, przy umożliwieniu oskarżonemu podjęcia rzeczywistej obrony swoich praw z udziałem obrońcy, bądź przynajmniej z umożliwieniem oskarżonemu wyczerpania pełnej procedury ustanowienia obrońcy z urzędu. Jak stwierdził Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 19.03.2019 roku, w sprawie IV KS 5/19, w orzecznictwie i doktrynie słusznie przyjmuje się, że konieczność przeprowadzenia na nowo przewodu w całości nie odnosi się wyłącznie do potrzeby powtórzenia dowodów. Może też dotyczyć samego przebiegu przewodu sądowego, gdy z uwagi na naruszenie przepisów procesowych, np. niedochowanie gwarancji procesowych odnoszących się do udziału stron i ich przedstawicieli, należy powtórzyć go w całości (por. D. Świecki, Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Lex/el. 2018, teza 21 do art. 437).

Dlatego też należało orzec jak w sentencji wyroku.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Rejonowy powinien w pierwszej kolejności pouczyć oskarżonego o zmianach w zakresie praw i obowiązków spoczywających na oskarżonym, a wynikających z ustawy o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw z dnia 19 lipca 2019 roku (Dz.U. z 2019 r. poz. 1694). Chodzi tu zwłaszcza o nową treść art. 338 § 1a k.p.k. i art. 353 § 4 k.p.k. Oskarżonego należy także wezwać do wypowiedzenia się, czy nadal popiera złożony wniosek o ustanowienie mu obrońcy z urzędu, odpowiednio go pouczając o treści art. 338b k.p.k.